

**Polityka przeciwdziałania i zwalczania nadużyć finansowych Instytucji
Pośredniczącej dla Działań 01.04, 01.06 i 01.08 w ramach Priorytetu I,
Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027**

Warszawa, kwiecień 2024 r.

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Spis treści

1. Deklaracja instytucji oraz zakres i cel procedury	3
2. Podstawy prawne w zakresie przeciwdziałania i zwalczania nadużyć finansowych	5
3. Definicja nadużycia finansowego	9
4. Zwalczanie nadużyć finansowych.....	10
4.1 Zapobieganie	11
4.2 Identyfikowanie zwalczania nadużyć finansowych	18
4.3 Zgłaszanie nadużyć finansowych.....	19
5. Konflikt interesów	21
6. Postanowienia końcowe	25

1. Deklaracja instytucji oraz zakres i cel procedury

1. Instytucja Pośrednicząca (dalej: „IP MEN”) dla Działań 01.04, 01.06 i 01.08 w ramach Priorytetu I, Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (dalej: „FERS”), zobowiązuje się przestrzegać norm prawnych, etycznych i moralnych na najwyższym poziomie, zasad rzetelności, obiektywizmu, transparentności i uczciwości. Pragnie być postrzegana jako instytucja przeciwna nadużyciom i korupcji w sposobie prowadzenia swojej działalności. Zobowiązanie to dotyczy wszystkich członków personelu IP MEN.
2. Celem Polityki przeciwdziałania i zwalczania nadużyć finansowych Instytucji Pośredniczącej dla Działań 01.04, 01.06 i 01.08 w ramach Priorytetu I, Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (dalej: „Polityka”) jest przedstawienie wskazówek w zakresie:
 - 1) promowania kultury przeciwdziałania nadużyciom finansowym;
 - 2) zapobiegania nadużyciom finansowym;
 - 3) wykrywania nadużyć finansowych;
 - 4) reagowania w przypadku powzięcia podejrzeń popełnienia nadużycia finansowego (zidentyfikowania symptomu wystąpienia nadużycia finansowego) - podejmowania właściwych działań w odpowiednim czasie na wypadek zaistnienia takich sytuacji.
3. Polityka powinna przyczynić się do wzrostu efektywności zapobiegania, wykrywania i reagowania w przypadkach nadużyć oraz spowodować zmniejszenie strat generowanych przez występujące nadużycia.
4. Osiągnięcie odpowiedniego skutku będzie możliwe przy zastosowaniu proporcjonalnych mechanizmów kontrolnych, odstraszających sankcji oraz przestrzeganiu należytych procedur.
5. Polityka ma za zadanie wskazać odpowiednie środki pozwalające zapobiegać potencjalnym przypadkom nadużyć i korupcji oraz zniechęcać do takich działań, w szczególności:
 - 1) zdefiniować działania stanowiące przypadki nadużycia i korupcji oraz zwiększyć poziom świadomości w tym zakresie;
 - 2) zachęcić do zapobiegania takim działaniom;
 - 3) zdefiniować standardy postępowania;
 - 4) promować metody wykrywania nieprawidłowości oraz ułatwić ich zrozumienie;

- 5) zidentyfikować sposób działania w przypadku prowadzenia postępowań w sprawach o nadużycia i korupcję oraz ich raportowania.
6. Polityka stanowi zebranie i uszczegółowienie obecnie obowiązujących zasad, które wynikają z obowiązujących przepisów prawa oraz innych dokumentów.
7. Ideą Polityki jest uświadomienie wszystkim pracownikom IP MEN, pojęcia nadużycia finansowego i/lub korupcji, wskazanie sposobu zachowania się w przypadku wystąpienia określonego zdarzenia, a także wskazanie mechanizmów zapobiegania nieprawidłowościom, w szczególności poprzez następujące działania:
 - 1) pracownicy zaangażowani w realizację FERS będą utrzymywać najwyższy poziom rzetelności i skuteczności we wszystkich podejmowanych w ramach swoich obowiązków zadań;
 - 2) wszelkie przypadki niedozwolonych postępowań należy niezwłocznie zgłaszać i badać w sposób dokładny i rzetelny. Sprawców należy karać zgodnie z obowiązującymi w prawie krajowym politykami i procedurami oraz należy podjąć odpowiednie kroki prawne w celu odzyskania niewłaściwie wykorzystanych środków;
 - 3) głównymi zasadami przewodnimi i docelowymi standardami Polityki w tej dziedzinie są:
 - a) etyka – pracownicy zaangażowani w realizację FERS muszą przestrzegać najwyższych norm etycznego postępowania i uczciwości;
 - b) zwiększona przejrzystość – odpowiednie informacje na temat wykorzystania funduszy unijnych powinny, w miarę możliwości, być dostępne w formacie, który może być poddawany audytowi, porównywany i analizowany na potrzeby zwalczania nadużyć finansowych, zgodnie z odpowiednimi przepisami dotyczącymi ochrony danych osobowych;
 - c) ocena projektu i badanie rzetelności jego wykonania – analiza potencjalnego narażenia na nadużycia finansowe będzie w stosownych przypadkach uwzględniona w ramach studiów wykonalności i oceny wpływu. Na etapie realizacji projektów, oparte na ryzyku monitorowanie i mechanizmy kontrolne powinny wpłynąć na właściwe zmniejszenia ryzyka wystąpienia nadużyć;
 - d) zdolność skutecznego prowadzenia dochodzeń – organy i osoby zajmujące się zwalczaniem nadużyć finansowych powinny mieć dostęp do niezbędnych informacji, we współpracy z instytucjami i organizacjami, których dotyczy postępowanie, zgodnie z obowiązującymi przepisami. Osoby zgłaszające przypadki naruszenia, świadkowie i informatorzy, potrzebują łatwych, bezpiecznych i szybkich procedur zgłaszania nadużyć;

- e) sankcje – normy proceduralne przewidują odpowiednie mechanizmy, które umożliwiają płynne i niezależne działanie. Oprócz odpowiednich sankcji, osoby ukarane powinny być faktycznie pozbawione wpływów ze swoich naruszeń, a zdefraudowane środki powinny zostać odzyskane;
- f) dobra współpraca między podmiotami wewnętrznymi i zewnętrznymi – warunkiem wstępnym dla skutecznego zwalczania nadużyć finansowych jest w szczególności dobra współpraca między UE i organami krajowymi oraz między służbami wszystkich zainteresowanych instytucji.

2. Podstawy prawne w zakresie przeciwdziałania i zwalczania nadużyć finansowych

Zapisy zawarte w Polityce wynikają z ustawodawstwa unijnego oraz krajowego.

1. W zakresie ustawodawstwa unijnego są to m.in.:

- 1) Artykuł 325 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Rozdział 6: Zwalczanie nadużyć finansowych), (Dz. Urz. UE C 202 z dnia 07 czerwca 2016 r.);
- 2) Konwencja o ochronie interesów finansowych Wspólnot Europejskich z dnia 26 lipca 1995 r., ustanowiona na podstawie art. K.3 Traktatu o Unii Europejskiej wraz z trzema protokołami (Konwencja z dnia 26 lipca 1995 r., pierwszy protokół oraz drugi protokół w sprawie kompetencji Trybunału Sprawiedliwości weszły w życie dnia 17 października 2002 r.), (Dz. Urz. WE Nr C 316 z dnia 27 listopada 1995 r.);
- 3) Rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 2988/95 z dnia 18 grudnia 1995 r. w sprawie ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich (Dz.U. UE L 312 z dnia 23 grudnia 1995 r., str. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 1, t. 1, str. 340);
- 4) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, EURATOM) nr 883/2013 z dnia 11 września 2013 r. dotyczące dochodzeń prowadzonych przez Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1073/1999 Parlamentu Europejskiego i Rady i rozporządzenie Rady (Euratom) nr 1074/1999 (Dz. Urz. UE L 248 z dnia 18 września 2013, str. 1, z późn. zm.);
- 5) Rozporządzenie Rady (Euratom, WE) nr 2185/96 z dnia 11 listopada 1996 r. w sprawie kontroli na miejscu oraz inspekcji przeprowadzanych przez Komisję w celu ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich przed nadużyciami finansowymi i innymi nieprawidłowościami, Dz. Urz. UE L 292 z dnia 15 listopada 1996 r., str. 2; Polskie wydanie specjalne, rozdz. 9, t. 1, str. 303);

- 6) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, EURATOM) nr 2020/2093 z dnia 17 grudnia 2020 r. określające wieloletnie ramy finansowe na lata 2021-2027 (Dz. Urz. UE L z 2020 r. nr 433, l.11 ze zm.);
 - 7) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2018/1046;
 - 8) z dnia 18 lipca 2018 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii, zmieniające rozporządzenia (UE) nr 1296/2013, (UE) nr 1301/2013, (UE) nr 1303/2013, (UE) nr 1304/2013, (UE) nr 1309/2013, (UE) nr 1316/2013, (UE) nr 223/2014 i (UE) nr 283/2014 oraz decyzję nr 541/2014/UE, a także uchylające rozporządzenie (UE, Euratom) nr 966/2012, zwane dalej „rozporządzeniem finansowym”;
 - 9) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021 ze zm.) zwane dalej „rozporządzeniem ogólnym”;
 - 10) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013;
 - 11) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1371 z dnia 5 lipca 2017 r. w sprawie zwalczania za pośrednictwem prawa karnego nadużyć na szkodę interesów finansowych Unii (Dz. Urz. UE L 198 z dnia 28 lipca 2017 r.).
2. W zakresie ustawodawstwa krajowego są to m.in.:
- 1) Ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (Dz. U. poz. 1079), zwana dalej: „ustawą wdrożeniową”;
 - 2) Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.), zwana dalej: „Kk”;
 - 3) Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 37 z późn. zm.), zwana dalej: „Kpk”;
 - 4) Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2023 r. poz. 654 z późn. zm.), zwana dalej „Kks”;

- 5) Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1270 z późn. zm.), zwana dalej „ufp”;
 - 6) Ustawa z dnia 17 grudnia 2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych (Dz.U. z 2024 r. poz. 104);
 - 7) Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2023 r. poz. 1689 z późn. zm.), zwana dalej: „ustawą okik”;
 - 8) Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2022 r. poz. 1233), zwana dalej: „ustawą o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji”;
 - 9) Ustawa z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1605 z późn. zm.), zwana dalej: „ustawą Pzp”;
 - 10) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (Dz.U. z 2023 r. poz. 1090);
 - 11) Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz.U. z 2023 r. poz. 1136 z późn. zm.);
 - 12) Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz.U. z 2024 r. poz. 184);
 - 13) Ustawa z dnia 12 maja 2006 r. o ratyfikacji Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 31 października 2003 r. (Dz.U. Nr 126, poz. 873);
 - 14) Ustawa z dnia 23 października 2013 r. o ratyfikacji Protokołu dodatkowego do Prawnkarnej konwencji o korupcji, sporządzonego w Strasburgu dnia 15 maja 2003 r. (Dz. U. z 2013 r., poz. 1464) oraz Protokół dodatkowy do Prawnkarnej konwencji o korupcji sporządzony w Strasburgu dnia 15 maja 2003 r. (Dz.U. z 2014 r., poz. 981);
 - 15) Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie współpracy organów Krajowej Administracji Skarbowej z niektórymi podmiotami z dnia 7 lipca 2023 r. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1445);
 - 16) Oświadczenie rządowe z dnia 8 grudnia 2006 r. w sprawie mocy obowiązującej Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 31 października 2003 r. (Dz.U. z 2007 r., Nr 84 poz. 564), oraz Konwencja Narodów Zjednoczonych Przeciwko Korupcji, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych z dnia 31 października 2003 r. (Dz.U. z 2007 r. Nr 84, poz. 563);
3. Inne dokumenty – wytyczne i poradniki, m.in.:

- 1) Wytyczne Komisji Europejskiej dla państw członkowskich i instytucji wdrażających programy pn. „Ocena ryzyka nadużyć finansowych oraz skuteczne i proporcjonalne środki zwalczania nadużyć finansowych”:
 - a) Załącznik 1 Narzędzie oceny ryzyka nadużyć finansowych i instrukcja korzystania;
 - b) Załącznik 2 Zalecane kontrole ograniczające ryzyko;
 - c) Załącznik 3 Wzór do celów strategii zwalczania nadużyć finansowych;
 - d) Załącznik 4 Lista kontrolna dla instytucji audytowych;
 - 2) Nota informacyjna COCOF dotycząca przesłanek nadużyć finansowych dla EFRR, EFS i FS;
 - 3) Przewodnik OLAF skierowany do pracowników instytucji pn. „Wykrywanie przerobionych dokumentów w dziedzinie działań strukturalnych”;
 - 4) Przewodnik OLAF skierowany do pracowników instytucji pn. „Identyfikowanie przypadków konfliktu interesów w postępowaniach o udzielenie zamówień publicznych w ramach działań strukturalnych”;
 - 5) Konflikt interesów w polskiej administracji rządowej – prawo, praktyka, postawy urzędników;
 - 6) Broszura Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów pn. „Zmowy przetargowe”;
 - 7) Podręcznik dla urzędników zajmujących się zamówieniami publicznymi pn. „Świadomi nadużyć finansowych i korupcji”;
 - 8) Poradnik pn. „Jak złożyć zawiadomienie o przestępstwie”;
 - 9) Rekomendacje postępowań antykorupcyjnych przy udzielaniu zamówień publicznych;
 - 10) Wskazówki antykorupcyjne dla urzędników;
 - 11) Wskazówki antykorupcyjne dla przedsiębiorców;
 - 12) Wytyczne dla osób odpowiedzialnych za udzielanie zamówień publicznych dotyczące unikania najczęstszych błędów popełnianych w projektach finansowanych z europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych);
 - 13) Wytyczne KE dotyczące krajowych strategii zwalczania nadużyć finansowych;
 - 14) Zbiór anonimowych spraw OLAF działania strukturalne.
4. Regulacje wewnętrzne IP FERS:
- 1) Regulamin organizacyjny MEN – uregulowania w zakresie zarządzania ryzykiem;

- 2) regulaminy wewnętrzne poszczególnych komórek MEN wykonujących zadania IP MEN;
- 3) Instrukcje wykonawcze IP MEN;
- 4) Opis Systemu Zarządzania i Kontroli IP MEN;

Procedury określone w Instrukcjach Wykonawczych IP MEN zapewniają regularny przegląd ryzyka nadużyć finansowych przy pomocy zespołu ds. oceny ryzyka, wykrywanie nadużyć, kierowanie podejrzeń do właściwych organów/służb niezwłocznie po zdarzeniu oraz prowadzenie działań uświadamiających ryzyk nadużyć finansowych (w stosunku do pracowników i beneficjentów).

3. Definicja nadużycia finansowego

1. Termin „nadużycie finansowe” stosuje się powszechnie do określenia szeregu przewinień, obejmujących kradzież, korupcję, sprzeniewierzenie środków publicznych, łapówkarstwo, fałszerstwo, wprowadzanie w błąd, zмовę, pranie pieniędzy i ukrywanie istotnych faktów. Często wiąże się z wprowadzaniem w błąd dla osobistych korzyści, zapewnienia korzyści powiązanej osobie lub stronie trzeciej, czy też w celu narażenia kogoś na stratę. Podstawowym czynnikiem odróżniającym nadużycie finansowe od nieprawidłowości jest zamiar. Nadużycia finansowe mogą nieść ze sobą nie tylko skutki finansowe, lecz mogą też nadszarpnąć reputację IP FERS.
2. W rozumieniu przepisów unijnych:
 - 1) nadużycie finansowe [art. 1 ust. 1 lit. a) Konwencji z dnia 26 lipca 1995 r. sporządzonej na mocy art. K.3 Traktatu o ochronie interesów finansowych Wspólnot Europejskich (Dz.U C 316 z dnia 27 listopada 1995 r.)] – to jakiegokolwiek celowe działanie lub zaniechanie naruszające interesy finansowe UE w odniesieniu do wydatków, polegające na:
 - a) wykorzystaniu lub przedstawieniu nieprawdziwych, niepoprawnych lub niepełnych oświadczeń lub dokumentów, które ma na celu sprzeniewierzenie lub bezprawne zatrzymanie środków z budżetu ogólnego Wspólnot Europejskich lub budżetów zarządzanych przez Wspólnoty Europejskie lub w ich imieniu;
 - b) nieujawnieniu informacji z naruszeniem szczególnego obowiązku, w tym samym celu;
 - c) niewłaściwym wykorzystaniu takich środków do celów innych niż te, na które zostały pierwotnie przyznane;
 - d) wszelkie działanie lub zaniechanie, łącznie z podaniem błędnych informacji, które w sposób świadomy lub lekkomyślny wprowadza w błąd lub usiłuje wprowadzić

w błąd stronę w celu osiągnięcia korzyści finansowej lub innej korzyści albo uniknięcia zobowiązania.

- 2) nadużycie naruszające interesy finansowe Unii (art. 3 ust. 2 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1371 z dnia 5 lipca 2017 r. w sprawie zwalczania za pośrednictwem prawa karnego nadużyć na szkodę interesów finansowych Unii) – polega na:
 - a) w odniesieniu do wydatków niewiązanych z zamówieniami publicznymi – działanie lub zaniechanie odnoszące się do:
 - wykorzystywania lub przedstawiania nieprawdziwych, niepoprawnych lub niepełnych oświadczeń lub dokumentów, skutkującego sprzeniewierzeniem lub bezprawnym zatrzymaniem środków finansowych lub aktywów z budżetu Unii lub z budżetów, którymi Unia zarządza lub którymi zarządza się w jej imieniu;
 - nieujawnienia informacji z naruszeniem szczególnego obowiązku, z tym samym skutkiem;
 - niewłaściwego wykorzystania takich środków finansowych lub aktywów do celów innych niż te, na które pierwotnie zostały przyznane;
 - b) w odniesieniu do wydatków związanych z zamówieniami publicznymi, co najmniej w przypadkach, w których dopuszczono się ich w celu uzyskania przez sprawcę lub inną osobę bezprawnych korzyści powodujących stratę w interesach finansowych Unii – działanie lub zaniechanie odnoszące się do:
 - wykorzystywania lub przedstawiania nieprawdziwych, niepoprawnych lub niepełnych oświadczeń lub dokumentów, skutkującego sprzeniewierzeniem lub bezprawnym zatrzymaniem środków finansowych lub aktywów z budżetu Unii lub z budżetów, którymi Unia zarządza lub którymi zarządza się w jej imieniu;
 - nieujawnienia informacji z naruszeniem szczególnego obowiązku, z tym samym skutkiem;
 - niewłaściwego wykorzystania takich środków finansowych lub aktywów do celów innych niż te, na które pierwotnie zostały przyznane, ze szkodą dla interesów finansowych Unii.

4. Zwalczanie nadużyć finansowych

Na proces zwalczania nadużyć finansowych składają się trzy podstawowe elementy, tj.: zapobieganie, wykrywanie oraz sposób postępowania w przypadku podejrzenia wykrycia. Stosowanie się do poniższych zasad, może znacznie ograniczyć ryzyko wystąpienia nadużyć finansowych i/lub korupcji i odpowiednio im przeciwdziałać zwłaszcza, że konsekwencje występowania nadużyć finansowych, to w szczególności:

- a. straty dla budżetu państwa oraz dla budżetu UE;
- b. utrata zaufania;
- c. trudności w odzyskiwaniu środków finansowych.

4.1 Zapobieganie

Zapobieganie nadużyciom finansowym koncentruje się na ograniczeniu możliwości popełnienia nadużycia finansowego poprzez wdrożenie systemu kontroli wewnętrznej w połączeniu z aktywną, uporządkowaną i ukierunkowaną oceną ryzyka nadużyć finansowych. Z nieuczciwymi zachowaniami należy walczyć również z pomocą szkoleń i działalności informacyjnej, a także przez tworzenie kultury etycznej. Zapobieganiu służą między innymi:

1) Przykład dawany z góry.

Przykład z góry to bardzo ważny czynnik w procesie kształtowania postawy każdej instytucji na zjawisko nadużyć finansowych. Ma on wpływ na zachowania etyczne pracowników bez względu na to, czy kadra zarządzająca ma tego świadomość, czy nie. Odpowiednie wartości etyczne wyznawane przez kadre zarządzającą, a także sposób, w jaki wartości te przekładają się na działania i podejmowane decyzje oraz komunikują je zarówno w sposób ustny, jak i pisemny podległym pracownikom i środowisku zewnętrznemu, mają niezwykle istotny wpływ na świadomość i podejście pracowników do zagadnienia nadużyć finansowych. Autorytet i wiarygodność kadry zarządzającej, a także jej wysokie kompetencje są podstawowym warunkiem sprawnego funkcjonowania tych instytucji oraz gwarantem właściwego podejścia ich pracowników do zagadnienia nadużyć finansowych.

Przekaz ten może mieć formę werbalną, np. podczas kontaktów bezpośrednich czy spotkań w ramach instytucji oraz formę bardziej sformalizowaną, w postaci korespondencji elektronicznej, czy informacji umieszczanych w systemach wewnętrznych, np. intranecie, skierowanych do pracowników instytucji. Przekaz skierowany do pracowników powinien obejmować również zdecydowany sprzeciw kierownictwa instytucji wobec działań mogących zostać uznanych jako forma odwetu przeciw pracownikom zgłaszającym podejrzenie wystąpienia nadużycia.

Jasny przekaz stanowi pewnego rodzaju zaporę przed nadużyciami i pozwala na uniknięcie angażowania zasobów instytucji w kolejne etapy cyklu.

2) Kultura etyczna.

Kultura etyki jest pojęciem bardzo szerokim, tworzącym podwaliny pod zmniejszenie ryzyka wystąpienia wszelkich możliwych nadużyć. Jest jednocześnie niemierzalna, a kształtowanie pożądanych postaw jest procesem długotrwałym i obejmującym wiele płaszczyzn. Jednakże zakorzeniona w instytucjach, wśród pracowników oraz w miarę możliwości beneficjentów, będzie przynosiła mierzalne i długoterminowe efekty.

Propagowanie kultury zwalczania nadużyć finansowych prowadzi do zapobiegania potencjalnym oszustwom, a także zwiększa zaangażowanie pracowników w proces zwalczania nadużyć finansowych.

Tworzenie wysokiej kultury etycznej w IP MEN celem zapobiegania nadużyciom finansowym i korupcji opiera się w szczególności na:

- a) przyjęciu postawy uczciwego i etycznego podejścia do realizowanych zadań;
- b) promowania przestrzegania działań etycznych;
- c) zwiększaniu świadomości wśród pracowników obowiązujących w IP MEN, wartości etycznych oraz zobowiązanie się do ich bezwzględnego stosowania;
- d) rozpowszechnianiu wiedzy, że IP MEN jest stanowczo przeciwny nadużyciom finansowym i korupcji w sposobie prowadzenia swojej działalności.

Każdy pracownik IP MEN oraz osoby zaangażowane do rozliczeń finansowych przy wykonywaniu zadań kierują się, wynikającymi z przepisów prawa, zasadami służby cywilnej, którymi w szczególności są:

- a) zasada działania zgodnie z obowiązującym prawem, tj. realizowanie zadań w oparciu o obowiązujące przepisy prawa, mając na względzie gospodarne wykorzystanie środków publicznych;
- b) zasada celowości, tj. świadomość nadrzędnego celu pracy urzędników, która służy dobru publicznemu;
- c) zasada bezstronności, tj. równe traktowanie wszystkich beneficjentów, przestrzeganie procedur przeciwdziałania konfliktom interesów, nieprzyjmowanie korzyści majątkowych ani osobistych od beneficjentów oraz zachowanie neutralności politycznej;
- d) zasada jawności i przejrzystości, tj. prowadzenie działań w sposób transparentny i umożliwiający beneficjentom równy dostęp do informacji;
- e) zasada dochowania tajemnicy ustawowo chronionej;
- f) zasada profesjonalizmu, tj. wykonywanie swoich obowiązków z zachowaniem najwyższej staranności, wykorzystując swoją wiedzę i umiejętności;
- g) zasada odpowiedzialności za działanie lub zaniechanie działania, tj. branie przez pracowników odpowiedzialności za swoje działania i decyzje;
- h) zasada racjonalnego gospodarowania środkami publicznymi;

- i) zasada otwartości i konkurencyjności naboru oraz zasada przyjaznego środowiska pracy, tj. instytucje przestrzegają prawa pracownicze i promują politykę równych szans w zatrudnieniu;
- j) zasada współdziałania, tj. kierowanie się przez pracowników szacunkiem, życzliwością i zrozumieniem wobec otoczenia;
- k) zasada dążenia do rozwoju organizacji, tj. dbanie o sprawność systemów i procedur, ograniczenie biurokracji, efektywną komunikację.

Określone powyżej standardy są zobowiązani bezwzględnie stosować wszyscy pracownicy IP MEN.

Dokumentem regulującym podstawowe wymagania etyczne wobec urzędników korpusu służby cywilnej są Wytyczne w zakresie przestrzegania zasad służby cywilnej oraz w sprawie zasad etyki, przyjęte Zarządzeniem nr 70 Prezesa Rady Ministrów z dnia 6 października 2011 r. w sprawie wytycznych w zakresie przestrzegania zasad służby cywilnej oraz w sprawie zasad etyki korpusu służby cywilnej (M.P. nr 93, poz. 953), zwane dalej: „Wytycznymi”.

Dokument ten zawiera zasady dotyczące pełnienia służby, sposobu wykonywania obowiązków oraz konstytucyjnych powinności. Ww. Wytyczne obligują urzędników do praworządneho działania, bezstronnego traktowania odbiorców swoich usług, rzetelnego i profesjonalnego wykonywania swoich obowiązków. Urzędnicy zobowiązani są także do zachowania lojalności wobec urzędu i zwierzchników, powinni odmawiać wykonywania poleceń sprzecznych z prawem oraz powiadamiać przełożonych o takich przypadkach.

Powinni jednakowo traktować wszystkich uczestników postępowań administracyjnych, odcinając się od jakichkolwiek wpływów i nacisków.

W celu uniknięcia wszelkich podejrzeń odnośnie prawidłowości realizowanych przez siebie zadań, pracownicy nie mogą przyjmować jakichkolwiek korzyści majątkowych bądź osobistych, w związku z wykonywanymi przez siebie zadaniami. Pracownikowi nie wolno zachowywać się wobec innych osób w sposób dający podstawy do uznania tego zachowania za prowokację, nakłanianie lub namawianie do wręczenia korzyści.

Wytyczne wskazują także, że członek korpusu służby cywilnej dba o rozwój własnych kompetencji i wiedzy zawodowej oraz o dobre stosunki międzyludzkie, a także jest życzliwy ludziom i przestrzega zasad poprawnego zachowania. Podkreśla wagę wykonywanych zadań na rzecz państwa oraz służebną rolę administracji.

Wytyczne regulują m.in. kwestie zgłaszania nieprawidłowości, konfliktu interesów, przyjmowania korzyści materialnych.

Jednym z kluczowych dokumentów jest również Europejski Kodeks Dobrej Praktyki Administracyjnej, który został przyjęty przez Parlament Europejski w 2001 r., zwany dalej: „Kodeksem”. Wprowadzenie Kodeksu spowodowało podniesienie jakości administrowania w

instytucjach unijnych. Kodeks pomaga obywatelom zrozumieć, jakich standardów administracji mogą oczekiwać od instytucji UE. Służy również jako przydatny przewodnik dla urzędników służby cywilnej w ich kontaktach ze społeczeństwem. Czyniąc zasadę dobrej administracji bardziej konkretną, Kodeks promuje najwyższe standardy administracji.

W celu upowszechnienia ww. zasad w IP MEN zostały podjęte m.in. następujące działania:

- celem zwiększenia ich świadomości, promowania kultury zwalczania nadużyć finansowych oraz ułatwiania identyfikacji i reakcji na przypadki podejrzenia nadużyć, gdy mają one miejsce, wszyscy pracownicy IP MEN są przeszkoleni,
- nowo zatrudnieni członkowie korpusu służby cywilnej zapoznają się z zasadami w dniu przyjęcia do pracy i potwierdzają ten fakt podpisując stosowne oświadczenie,
- pracownicy IP MEN są kierowani na szkolenia zewnętrzne lub organizowane są szkolenia zamknięte z etyki dla pracowników IP MEN.

Pracownicy IP MEN po zapoznaniu się z Instrukcjami Wykonawczymi IP MEN, podpisują oświadczenie o zapoznaniu się z ich treścią, przestrzeganiu ich, zobowiązaniu do zachowania bezstronności oraz poinformowania przełożonych o ewentualnym konflikcie interesów.

Celem budowania świadomości pracowników IP MEN prowadzona jest na bieżąco komunikacja wewnętrzna dotycząca etyki i zapobieganiu korupcji oraz zostali powołani doradcy ds. etyki, do których pracownicy mogą się zwrócić w zakresie szeroko rozumianego doradztwa etycznego (w tym informowania o potencjalnych nieprawidłowościach, rozstrzygnięcia dylematów etycznych).

Podnoszenie świadomości w omawianym obszarze odbywa się także w sposób mniej formalny, np. poprzez biuletyny, plakaty, strony w sieci Intranet, a także poprzez włączenie tego tematu do agendy spotkań grupowych.

3) System zarządzania i kontroli.

W IP MEN wdrożony jest system zarządzania i kontroli zapewniający jasny podział kompetencji i odpowiedzialności, określający zakres zadań i obowiązków pracowników, który ma na celu wyeliminowanie dowolności w określeniu sposobu pracy i procedowania.

Na powyższy system składają się:

a) System kontroli wewnętrznej.

System kontroli wewnętrznej jest bardzo efektywną formą obrony przed nadużyciami finansowymi i korupcją. System ten oparty jest na zgodności z prawem, rzetelności, celowości, gospodarności, przejrzystości oraz jawności. Wdrożone mechanizmy kontroli wewnętrznej zapewniają zminimalizowanie wystąpienia ryzyka nadużyć finansowych i korupcji. W IP MEN przedmiotowy system opiera się na kontroli zarządczej, której celem jest w szczególności zapewnienie zgodności działalności z przepisami prawa oraz procedurami

wewnętrzny, skuteczności i efektywności działania, wiarygodności sprawozdań, ochrony zasobów, przestrzegania etycznego postępowania oraz zarządzania ryzykiem.

System kontroli wewnętrznej obejmuje:

- 1) bieżącą kontrolę wewnątrz instytucji (weryfikacja realizacji zadań przez przełożonych, weryfikacja dokumentacji w oparciu o zasadę „dwóch par oczu”);
- 2) kontrole projektów, w tym projektów pomocy technicznej (zarówno weryfikacja wniosków beneficjentów, pogłębiona weryfikacja wniosków o płatność, jak i kontrola na miejscu);
- 3) bieżącą analizę danych gromadzonych w systemie teleinformatycznym;
- 4) identyfikowanie tzw. stanowisk wrażliwych oraz wprowadzanie mechanizmów kontrolnych w celu eliminowania związanych z nimi ryzyk.

b) System zarządzania.

System zarządzania stanowi zintegrowany zespół sprzężonych wzajemnie elementów, które tworzą szczególną wspólnotę ze środowiskiem w jakim funkcjonuje instytucja i w wielu przypadkach nie mogą być rozpatrywane w izolacji od niego. Przedmiotowe procedury zapewniają, m.in.: identyfikację okoliczności, które mogą prowadzić do konfliktu interesów, ścieżkę działania oraz środki organizacyjne i administracyjne mające na celu zarządzanie i zapobieganie takim konfliktom interesów, mechanizmy zapobiegania, wykrywania oraz zarządzania konfliktami interesów, zwłaszcza dla procesów zidentyfikowanych jako wrażliwe, w tym m.in. oceny projektów, rozpatrywania środków odwoławczych, informowania o nieprawidłowościach.

c) Podział obowiązków i odpowiedzialności.

Podział obowiązków musi być precyzyjny, dzięki czemu nie będą pojawiały się wątpliwości, co do odpowiedzialności za określone zadania, w tym również w zakresie zwalczania nadużyć. System zarządzania i kontroli powinien gwarantować, że funkcje i zadania wykonywane przez instytucje będą dokładnie określone, podobnie zadania realizowane w ich obrębie, jak również spełniona będzie zasada rozdziału funkcji.

W IP MEN istnieje wyraźny podział obowiązków. Podział ten ma na celu zapewnienie, by wszyscy pracownicy w pełni rozumieli swoje obowiązki i zobowiązania, a także eliminowanie sytuacji mogących rodzić konflikt interesów lub kompetencji. Rozdzielność funkcji służy zapewnieniu przejrzystości procesów i zapobieżeniu ewentualnemu wystąpieniu konfliktu interesów, będącego jednym z najczęściej identyfikowanych nadużyć finansowych.

Wszystkie działania Departamentu Funduszy Strukturalnych, z uwzględnieniem systemu zastępstw, są zgodne z wymaganiami w zakresie rozdzielności funkcji określonymi w art. 69 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju

Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 159, z późn. zm.). Powyższe znajduje odzwierciedlenie w zadaniach poszczególnych komórek organizacyjnych IP MEN, Instrukcjach Wykonawczych IP MEN, Opisie Systemu Zarządzania i Kontroli IP MEN.

d) Szkolenie i zwiększanie świadomości.

Istotnym elementem zapobiegania nadużyciom finansowym jest świadomość pracowników dotycząca zapobiegania, wykrywania oraz postępowania w przypadku wystąpienia nadużyć finansowych. Wypracowaniu takiej świadomości służą m. in. szkolenia z zakresu zapobiegania i wykrywania nadużyć finansowych, które obejmują szczegóły Polityki, opis ról i obowiązków oraz mechanizmy raportowania odgrywające kluczową rolę w zapobieganiu wystąpienia przedmiotowym nadużyciom.

W planie szkoleń IP MEN uwzględnia się szkolenia mające na celu podnoszenie świadomości w zakresie przeciwdziałania i zwalczania nadużyć finansowych.

Podnoszenie świadomości odbywa się również poprzez udział w konferencjach, szkoleniach on-line, np. na stronach internetowych CBA, spotkaniach w grupach roboczych czy też w sposób mniej formalny, np. poprzez biuletyny, plakaty, strony internetowe, a także poprzez włączenie tego tematu do agendy spotkań grupowych.

e) Stanowiska wrażliwe.

Stanowiska wrażliwe to stanowiska szczególnie narażone na ryzyko korupcji, na których pracownicy w związku z wykonywanymi czynnościami mogą być w sposób szczególnie narażeni na ryzyko nadużyć finansowych, w szczególności wystąpienia zachowań korupcyjnych lub konfliktu interesów. Stanowiska wrażliwe to także stanowiska, do których przypisano obowiązki, których niewłaściwe wykonywanie może mieć niekorzystny wpływ na integralność i funkcjonowanie IP MEN.

Przyjmuje się, że stanowiskami wrażliwymi związanymi z wdrażaniem i kontrolą projektów są stanowiska: decyzyjne dyrektora, z-cy dyrektora, naczelnika oraz stanowiska od specjalisty do radcy, na których pracownicy mają bezpośredni związek m.in. z weryfikacją wniosków beneficjenta, pogłębioną weryfikacją wniosków o płatność, kontrolą projektów, z rozpatrywaniem odwołań, procesem zamówień publicznych, związanymi z obsługą finansową.

Stanowiska wrażliwe to także stanowiska, którym powierzone są zadania, przy wykonywaniu których pracownicy mogą być szczególnie podatni na wpływy szkodliwe dla finansów publicznych oraz wizerunku IP MEN.

W przypadku wystąpienia zachowań z obszaru nadużyć finansowych (dotyczy to nie tylko stanowisk wrażliwych) powinny obowiązywać m. in. formy przeciwdziałania i zabezpieczenia tj.:

- podpisywanie odpowiednich deklaracji/oświadczeń o bezstronności;
 - stosowanie zasady „dwóch par oczu”, która polega na weryfikowaniu wykonania danej czynności przez drugiego pracownika (bezpośredniego przełożonego), np. weryfikacja wniosków o płatność dokonywana jest przez pracownika i bezpośredniego przełożonego/osobę wyznaczoną, a także polega na rozdzieleniu czynności/obowiązków między pracowników w obszarze ryzyka korupcyjnego, tak żeby nie wszystko zależało od jednej osoby, jako element kontroli wewnętrznej oraz współpracy lub kontroli kilku pracowników przy wykonywaniu zadań. Zasada ma zastosowanie w procesach: wybór projektów do dofinansowania, weryfikacja wniosków o płatność beneficjenta, kontrole prawidłowości wydatkowania środków;
 - stosowanie zasady „wykluczenia”, która polega na wykluczeniu, np. z kontroli projektu osób, które brały udział w ich wyborze lub które weryfikują wnioski o płatność dotyczące tych projektów w zakresie finansowym i merytorycznym. Zasada ma zastosowanie w procesach: kontrole prawidłowości wydatkowania środków;
 - weryfikowanie i zatwierdzanie zadań i efektów pracy przez bezpośredniego przełożonego;
 - zapewnienie odpowiedniego podziału zadań w instytucji;
 - odpowiednie szkolenia zwiększające poziom świadomości pracowników w tym obszarze;
 - stosowanie zasady „bezstronności”, które polega na tym, że pracownik realizujący poszczególne zadania musi być bezstronny i unikać konfliktu interesów. Każdy z pracowników zajmujących się oceną projektów, weryfikacją wniosków o płatność, kontrolą projektów przed przystąpieniem do swoich obowiązków składa deklarację bezstronności. Konflikt interesów to sytuacja, gdy pracownik w obszarach realizowanych zadań ma sprzeczne interesy zawodowe lub osobiste. Zasada ma zastosowanie w procesach: wybór projektów do dofinansowania, weryfikacja wniosków o płatność beneficjenta, kontrole prawidłowości wydatkowania środków;
 - przeciwdziałanie wystąpieniu konfliktu interesów, czyli zjawisku, gdy w kolizję wchodzi interes prywatny i odpowiedzialność publiczna osoby i/lub instytucji mającej władzę podjąć konkretną decyzję w ramach wykonywanych zadań, niezależnie od powiązań rodzinnych, względów emocjonalnych, sympatii politycznych, powiązań na rzecz podmiotów trzecich lub innych.
- f) Przyjmowanie prezentów lub innych korzyści – propozycja korupcyjna.

Pracownikom IP MEN zabrania się przyjmowania jakichkolwiek prezentów lub innych korzyści od beneficjentów/usługobiorców/dostawców. Zasada ta nie dotyczy materiałów promocyjnych i informacyjnych przekazanych w formie reklamy i/lub promocji.

4.2 Identyfikowanie zwalczania nadużyć finansowych

IP MEN rozpatruje wszelkie sygnały dotyczące podejrzenia wystąpienia nadużycia finansowego i/lub korupcji oraz podejmuje stosowne działania w ramach kontroli wewnętrznej. Identyfikacja i analiza ryzyka przeprowadzana jest przez każdą komórkę organizacyjną IP MEN zgodnie z procedurami i terminami wynikającymi z Zarządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 20 kwietnia 2021 r. w sprawie kontroli zarządczej w Ministerstwie Edukacji i Nauki (Dz. Urz. MEiN poz. 55) ze zm.

W tym celu przeprowadza się przede wszystkim analizę ryzyka, która została opisana w Instrukcjach Wykonawczych IP MEN. Przy opracowaniu analizy wykorzystywane jest narzędzie stanowiące załącznik nr 1 do Wytycznych KE (EGESIF_14-0021-00 z dnia 16 czerwca 2014 r.).

W trakcie dokonywania analizy ryzyka uwzględnia się rekomendacje ujęte w Wytycznych KE oraz rekomendacje instytucji krajowych poświęcone działaniom z zakresu zwalczania nadużyć finansowych i korupcji.

Analiza ryzyka nadużyć finansowych przeprowadzana jest raz w roku. W sytuacji braku nadużyć dopuszcza się możliwość przeprowadzenia analizy ryzyka co dwa lata.

Celem przeprowadzenia analizy ryzyka wystąpienia nadużyć finansowych jest:

- a) ocena prawdopodobieństwa i siły poszczególnych ryzyk;
- b) ocena efektywności bieżących kontroli przeprowadzanych w celu złagodzenia ryzyka „brutto”;
- c) ocena ryzyka netto po uwzględnieniu wpływu bieżących kontroli i ich skuteczności;
- d) ocena skutków planowanych dodatkowych kontroli ryzyka netto;
- e) określenie ryzyka docelowego.

W ramach kontroli wewnętrznej stosowane są mechanizmy, do których w szczególności należy:

- 1) kontrola zarządcza, realizowana na podstawie przepisów rozdziału 6 ufp, i dokonywana w jej ramach analiza ryzyk zagrażających osiągnięciu celów IP MEN przyjętych w danym roku. Identyfikacja ryzyk ma na celu ograniczenie potencjalnych, negatywnych skutków zdarzeń do akceptowalnego poziomu, usprawnienie procesu planowania oraz dostarczenie informacji o zagrożeniach realizacji zadań i osiągnięcia celów.

Proces zarządzania ryzykiem obejmuje:

- a) identyfikację i analizę ryzyka;
- b) podejmowanie działań zaradczych;
- c) monitorowanie ryzyka;
- d) przegląd procedur zarządzania ryzykiem;
- e) komunikację zarządzania ryzykiem.

W procesie identyfikacji ryzyka w szczególności brane są pod uwagę ryzyka związane z możliwością wystąpienia nadużyć finansowych i korupcji;

- 2) audyt wewnętrzny, którego zadaniem jest niezależna ocena funkcjonowania kontroli zarządczej;
- 3) instrukcje wykonawcze zawierające opis przebiegu procedur uwzględniających, m.in. zasadę „dwóch par oczu”, czy nadzór bezpośredniego przełożonego;
- 4) zapewnienie rozdzielności funkcji i odpowiednie przypisanie odpowiedzialności,
- 5) identyfikowanie tzw. stanowisk wrażliwych oraz wprowadzanie mechanizmów kontrolnych w celu eliminowania związanych z nimi ryzyk.

IP MEN realizuje kontrole zgodnie z Wytycznymi dotyczącymi kontroli realizacji programów polityki spójności na lata 2021–2027 oraz Zasadami kontroli Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego wydanymi przez IZ FERS. Wśród mechanizmów kontrolnych przewidzianych ww. dokumentach uwzględniono m.in. kontrole pod kątem ewentualnego podwójnego finansowania i identyfikacji beneficjentów kilku dotacji, doraźne kontrole w razie poważnych obaw dotyczących istnienia nieprawidłowości lub podejrzenia nadużyć finansowych.

4.3 Zgłaszanie nadużyć finansowych

Wszystkie instytucje w systemie realizacji FERS, w tym IP MEN, są odpowiedzialne za informowanie o nieprawidłowościach lub nadużyciach finansowych zgodnie z Wytycznymi dotyczącymi sposobu korygowania nieprawidłowości na lata 2021-2027 oraz procedurą Pełnomocnika Rządu do Spraw Zwalczania Nieprawidłowości Finansowych na Szkodę Rzeczypospolitej Polskiej lub Unii Europejskiej pn. *Realizacja obowiązku informowania KE o nieprawidłowościach stwierdzonych w ramach wykorzystania funduszy UE*, tzw. RION.

Komórką, która wykonuje w tym zakresie zadania Pełnomocnika, jest komórka organizacyjna Ministerstwa Finansów właściwa w zakresie koordynacji procesu przekazywania do Komisji Europejskiej raportów dotyczących nieprawidłowości w wykorzystaniu środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej.

Proces raportowania o nieprawidłowościach realizowany jest w formie elektronicznej (system IMS - *Irregularity Management System*), do którego dostęp ma IZ FERS.

IZ FERS zbiera wszystkie informacje o nieprawidłowościach / nadużyciach finansowych (uzyskane z otrzymywanych raportów, własnych działań kontrolnych lub innych źródeł) i w określonych terminach przekazuje je do MF. Tam raporty poddawane są sprawdzeniu, a następnie przesyłane są do KE.

Instytucje w systemie realizacji FERS zobowiązane są do niezwłocznego przekazywania do IZ FERS informacji na temat złożonych do właściwych organów ścigania oraz UOKiK zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa wobec podmiotu, z którym dana IP zawarła umowę/decyzję o dofinansowanie. IP informują również IZ FERS o podjętej przez właściwe organy decyzji o postanowieniu wszczęcia śledztwa lub dochodzenia (albo o odmowie ich wszczęcia).

Instytucja Zarządzająca FERS przekazuje wszystkie ww. informacje do wszystkich IP w ramach FERS celem stosownego wykorzystania.

IZ FERS dokonuje weryfikacji przekazanych przez IP informacji odnośnie podejrzenia wystąpienia nadużyć finansowych oraz podejmuje decyzje, które przypadki, w których właściwe organy ścigania podjęły decyzje o postanowieniu wszczęcia śledztwa lub dochodzenia, zostaną zarejestrowane w module *Signals* i do których będą miały dostęp wszystkie Instytucje Zarządzające w ramach innych programów operacyjnych.

IP MEN wykorzystuje ww. informacje w trakcie opracowywania analizy ryzyka, na podstawie której wybierana jest próba projektów do kontroli. Wynik tej weryfikacji ujmowany jest w obowiązkowym czynniku ryzyka *Liczba pozytywnie rozpatrzonych skarg i/lub potwierdzonych podejrzeń oszustw finansowych w związku z realizacją projektów danego beneficjenta*.

Zarejestrowane w IMS sygnały o nadużyciach finansowych oraz nieprawidłowościach mogą być również wykorzystane w trakcie realizacji procedury dotyczącej wyboru projektów do dofinansowania oraz weryfikacji wniosków o płatność.

Informacje o podejrzeniu nadużycia finansowego mogą pochodzić z różnych źródeł.

Źródła te można podzielić na trzy rodzaje:

- a) informacje od pracowników właściwej instytucji, pozyskane w trakcie wykonywania bieżących zadań oraz kontroli;
- b) informacje o prowadzonych śledztwach i postępowaniach, do których należą w szczególności:
 - informacje przekazane przez prokuraturę lub służby specjalne (np. ABW, CBA, CBŚP),
 - informacje przekazane przez UOKiK;

- c) pozostałe źródła zewnętrzne, do których należy zaliczyć w szczególności:
- artykuły prasowe,
 - donosy/skargi osób trzecich, w tym tzw. „sygnalistów” (*whistle-blowing*),
 - informacje przekazane przez Beneficjentów.

Wszystkie instytucje w systemie realizacji FERS są zobowiązane do niezwłocznego przekazywania do IZ FERS informacji odnoszących się zarówno do składanych zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, jak i o podjętej przez właściwe organy decyzji o postanowieniu wszczęcia śledztwa lub dochodzenia (albo o odmowie ich wszczęcia).

W sytuacjach tego wymagających, w systemie realizacji IP MEN dokonuje wstrzymania certyfikacji danego wydatku oraz informuje o podejrzeniu nadużycia finansowego do KE, zgodnie z Wytycznymi dotyczące sposobu korygowania nieprawidłowości na lata 2021-2027.

IP MEN w przypadku zidentyfikowania podejrzenia nadużycia finansowego stosuje Procedurę postępowania w zakresie wykrywania, informowania i zwalczania oszustw finansowych i korupcji (dotyczy również sytuacji otrzymywania od podmiotów zewnętrznych informacji o podejrzeniu wystąpienia /wystąpieniu nadużycia finansowego lub korupcji), zawartą w Instrukcjach Wykonawczych.

Ponadto oprócz ujawniania nieprawidłowości w trakcie weryfikacji wniosków o płatność, podczas kontroli na miejscu, na podstawie kontroli, śledztw, postępowań realizowanych przez inne podmioty, informacji prasowych, IP MEN posiada również szczegółowe regulacje w zakresie przyjmowania oraz rozpatrywania i załatwiania skarg, wniosków i petycji w Ministerstwie Edukacji i Nauki (Zarządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 11 marca 2021 r. w sprawie organizacji przyjmowania, rozpatrywania i załatwiania skarg, wniosków i petycji w Ministerstwie Edukacji i Nauki (Dz. Urz. MEiN 2021 poz. 32).

Skargi, wnioski i petycje mogą być źródłem informacji o potencjalnych nieprawidłowościach.

W przypadku podejrzenia wystąpienia nadużycia/oszustwa finansowego, procedury zawarte w Instrukcjach Wykonawczych IP MEN zapewniają, że zostaną podjęte przez IP MEN odpowiednie środki w zakresie sprawozdawczości oraz wyłączenia wydatków do certyfikacji.

5. Konflikt interesów

Pojęcie konfliktu interesów zostało zdefiniowane w art. 61 rozporządzenia finansowego, zgodnie z którym: „konflikt interesów istnieje wówczas, gdy bezstronne i obiektywne pełnienie funkcji podmiotu upoważnionego do działań finansowych lub innej osoby” uczestniczących w wykonaniu budżetu „jest zagrożone z uwagi na względy rodzinne, emocjonalne, sympatie polityczne lub związki z jakimkolwiek krajem, interes gospodarczy lub jakiegokolwiek inne bezpośrednie lub pośrednie interesy osobiste”.

W myśl rozporządzenia finansowego, pojęcie konfliktu interesów obejmuje co najmniej każdą sytuację, w której pracownicy instytucji zamawiającej lub podmiotów działających na rzecz instytucji zamawiającej, biorący udział w prowadzeniu postępowania o udzielenie zamówienia lub mogący wpłynąć na wynik tego postępowania, mają bezpośrednio lub pośrednio interes finansowy, ekonomiczny lub inny interes osobisty, który może zagrażać ich bezstronności i niezależności w związku z postępowaniem o udzielenie zamówienia.

Kwestia konfliktu interesów została podkreślona przez KE w Decyzji C (2013) 9527 z dnia 19.12.2013 r. w sprawie określenia i zatwierdzenia wytycznych dotyczących określania korekt finansowych dokonywanych przez Komisję w odniesieniu do wydatków finansowanych przez Unię w ramach zarządzania dzielonego, w przypadku nieprzestrzegania przepisów dotyczących zamówień publicznych.

Dokument ten określa korektę finansową w wysokości 100% w przypadku, gdy wystąpi konflikt interesów ze strony beneficjentów lub instytucji zamawiającej.

Należy jednak podkreślić, że samo pojawienie się konfliktu interesów nie stanowi naruszenia. Natomiast zaniechanie powiadomienia o tym fakcie stosownych osób i wyłączenia osób z wykonywania zadań w stosunku do których konflikt ten istnieje, jest uznawane za naruszenie Kodeksu.

Do kwestii konfliktu interesów odnoszą się także Wytyczne dotyczące unikania konfliktów interesów i zarządzania takimi konfliktami na podstawie rozporządzenia finansowego (2021/C 121/01) z 2 września 2021 r. (dalej „Wytyczne KE konflikt interesów”), których celem jest przede wszystkim podnoszenie świadomości w kwestii mających zastosowanie przepisów dotyczących unikania konfliktów interesów wśród organów państw członkowskich oraz ujednolicają sposób interpretowania i stosowania przepisów rozporządzenia finansowego w zakresie konfliktu interesów.

Pojęcie konfliktu interesów zdefiniowano także w art. 24 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2014/24/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych (Dz. Urz. UE L 94 z 28.3.2014 r., str. 65, z późn. zm.), zgodnie z którym konflikt interesów obejmuje co najmniej każdą sytuację, w której członkowie personelu instytucji zamawiającej lub dostawcy usług w zakresie obsługi zamówień działającego w imieniu instytucji zamawiającej biorący udział w prowadzeniu postępowania o udzielenie zamówienia lub mogący wpłynąć na wynik tego postępowania mają, bezpośrednio lub pośrednio, interes finansowy, ekonomiczny lub inny interes osobisty, który postrzegać można jako zagrażający ich bezstronności i niezależności w związku z postępowaniem o udzielenie zamówienia.

Ponadto kwestię powyższą reguluje Pzp, które wskazuje sytuacje, w jakich osoby wykonujące czynności w postępowaniu o udzielenie zamówienia podlegają wyłączeniu. Inne działania mogące spowodować konflikt interesów to działania, które mogą zagrazić bezstronnemu i obiektywnemu wykonywaniu przez daną osobę jej obowiązków, takich jak udział w komisji oceniającej w procedurze udzielania zamówień publicznych lub dotacji, jeśli osoba ta i/lub

inne osoby/podmioty mogą bezpośrednio lub pośrednio czerpać korzyści finansowe z wyniku tych postępowań. Domniemanie konfliktu interesów istnieje również wtedy, gdy wnioskodawca, kandydat lub oferent jest pracownikiem zamawiającego (z zastrzeżeniem wcześniejszego uzyskania od swojego przełożonego zgody na udział w danym postępowaniu).

Jednocześnie należy pamiętać, że do konfliktu interesów może dojść nawet w przypadku, gdy dana osoba w rzeczywistości nie odnosi żadnych korzyści z tytułu zaistniałej sytuacji – wystarczy, że zaistniałe okoliczności będą zagrażały bezstronnemu i obiektywnemu pełnieniu przez nią powierzonych jej funkcji. Takie okoliczności muszą jednak mieć określony, możliwy do zidentyfikowania, indywidualny związek z konkretnymi aspektami sposobu postępowania, zachowania lub stosunków danej osoby (lub wywierać wpływ na te aspekty).

W art. 61 rozporządzenia finansowego wskazano również procedury postępowania w przypadku zidentyfikowania konfliktu interesów. W przypadku gdy istnieje ryzyko konfliktu interesów w odniesieniu do członka personelu organu krajowego, dana osoba kieruje sprawę do swojego przełożonego. W przypadku gdy takie ryzyko istnieje w odniesieniu do pracowników objętych regulaminem pracowniczym, dana osoba kieruje sprawę do odpowiedniego delegowanego urzędnika zatwierdzającego.

Odpowiedni przełożony lub delegowany urzędnik zatwierdzający potwierdzają na piśmie, czy stwierdzono konflikt interesów. W razie stwierdzenia istnienia konfliktu interesów organ powołujący lub odpowiedni organ krajowy zapewniają, aby dana osoba zaprzestała jakichkolwiek działań w danej kwestii. Odpowiedni delegowany urzędnik zatwierdzający lub odpowiedni organ krajowy zapewniają, aby wszelkie dalsze stosowne działania zostały podjęte zgodnie z mającym zastosowanie prawem.

W dokumencie pn. „Standardy kontroli w administracji rządowej” z dnia 31 sierpnia 2017 r., wydanym na podstawie art. 8 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej, wskazano, że przez konflikt interesów należy rozumieć każdą relację, która faktycznie lub potencjalnie uniemożliwia kontrolerowi wykonanie zadań w sposób niezależny i obiektywny.

Konfliktu interesów nie należy utożsamiać z korupcją. Korupcja zazwyczaj wymaga zawarcia porozumienia pomiędzy, co najmniej, dwoma partnerami oraz pewnego rodzaju łapówki/płatności/korzyści, podczas gdy konflikt interesów powstaje, gdy dana osoba ma możliwość przedłożenia interesu prywatnego nad obowiązki zawodowe.

Działania, które mogą spowodować konflikt interesów to:

- 1) przyznanie sobie lub innym nieuzasadnionych bezpośrednich lub pośrednich korzyści;
- 2) odmowa przyznania beneficjentowi praw lub korzyści, do których jest on uprawniony;
- 3) wykonanie czynności niewłaściwej lub stanowiącej nadużycie lub zaniechanie wykonania czynności, które są nakazane.

Kontrolerzy powinni unikać zarówno faktycznego konfliktu interesów (tj. relacji, które go bezpośrednio wywołują obecnie), potencjalnego konfliktu interesów (tj. relacji, które potencjalnie mogą go wywoływać w przyszłości) oraz postrzeganego konfliktu interesów (tj. relacji, które w odbiorze zewnętrznym będą postrzegane jako konflikt interesów).

Zgodnie natomiast z zapisami zawartymi w Wytycznych KE konflikt interesów - w każdym przypadku zaistnienia sytuacji, która może być obiektywnie postrzegana jako konflikt interesów, należy ją zbadać i rozwiązać w taki sposób, aby nie mogła być już obiektywnie postrzegana jako taka. W tym kontekście i bez uszczerbku dla jakichkolwiek bardziej rygorystycznych przepisów krajowych, podmioty upoważnione do działań finansowych i inne osoby uczestniczące w wykonaniu budżetu UE muszą:

- wstrzymać się od podejmowania jakichkolwiek działań, które mogą spowodować powstanie konfliktu ich interesów osobistych z interesami UE,
- podejmować odpowiednie działania, aby zapobiegać powstaniu konfliktu interesów w ramach zadań, za które są odpowiedzialne,
- podejmować odpowiednie działania, aby zareagować na sytuację, które obiektywnie można postrzegać jako konflikt interesów. Poniższe kroki należy podjąć, jeżeli istnieje ryzyko wystąpienia konfliktu interesów z udziałem osoby uczestniczącej w wykonaniu budżetu UE.

IP MEN zidentyfikowała następujące procesy w szczególności narażone na wystąpienie rzeczywistego konfliktu interesów, tj.:

- przeprowadzanie zamówień publicznych;
- wybór projektów do dofinansowania;
- rozpatrywanie środków odwoławczych (np. ryzyko wydania decyzji korzystnej dla beneficjenta w wyniku wystąpienia konfliktu interesów);
- prowadzenie kontroli (np. ryzyko ograniczania zastrzeżeń w wynikach kontroli wskutek wystąpienia konfliktu interesów);
- informowanie o nieprawidłowościach (np. ryzyko nieuznania danej sytuacji za nieprawidłową, pomimo istnienia do tego przesłanek, ze względu na konflikt interesów);
- wydawanie decyzji administracyjnych o zwrocie środków oraz rozpatrywanie odwołań od decyzji administracyjnych o zwrocie środków (np. ryzyko uchylecia decyzji wskutek wystąpienia konfliktu interesów);
- weryfikacja wniosków o płatność i deklaracji wydatków (certyfikacja wydatków niedostatecznie zweryfikowanych lub niekwalifikowalnych w wyniku wystąpienia konfliktu interesów).

Przeciwdziałanie wystąpieniu konfliktów interesu możliwe będzie poprzez:

- definiowanie potencjalnych zagrożeń i ich monitorowanie;
- bezwzględne przeciwdziałanie potencjalnym, pozornym i rzeczywistym konfliktom interesów;
- stałe edukowanie pracowników w zakresie przeciwdziałania konfliktom interesu oraz promowanie postaw etycznych;
- bieżące rozwiązywanie sytuacji problemowych;
- zachęcanie do informowania o zaistniałych problemach i podejrzeniach wystąpienia konfliktów interesów;
- zachęcanie do podnoszenia świadomości w zakresie wykrywania i przeciwdziałania występowania ww. konfliktów.

W IP MEN funkcjonują następujące mechanizmy (ujęte w Instrukcjach Wykonawczych IP MEN) zapobiegające wystąpieniu konfliktu interesów:

- obligatoryjne składanie pisemnych deklaracji/oświadczeń o bezstronności w procesie wyboru projektów do dofinansowania, rozpatrywania środków odwoławczych, weryfikacji wniosków o płatność i przeprowadzania kontroli;
- podpisywanie oświadczeń o zaistnieniu lub nieistnieniu okoliczności, o których mowa w art. 56 ust. 2 Pzp oraz oświadczeń o braku konfliktu interesów (w przypadku postępowań przeprowadzanych w ramach zasady konkurencyjności);
- stosowanie zasady „dwóch par oczu” przy każdym realizowanym procesie;
- weryfikowanie i zatwierdzanie zadań przez bezpośredniego przełożonego;
- zapewnienie odpowiedniego podziału zadań w IP MEN;
- zobowiązanie pracowników do bezzwłocznego poinformowania bezpośredniego przełożonego o możliwości wystąpienia konfliktu interesów, celem ewentualnego wyłączenia pracownika z wykonywania danej czynności służbowej;
- odpowiednie szkolenia zwiększające poziom świadomości pracowników w tym obszarze.

6. Postanowienia końcowe

1. Polityka wchodzi w życie z dniem jej podpisania.
2. Polityka ma charakter otwarty, co oznacza konieczność dokonywania w niej modyfikacji i aktualizacji z uwagi na zmieniające się zadania, uwarunkowania

prawne oraz otoczenie wewnętrzne i zewnętrzne oraz zidentyfikowane w trakcie jej stosowania ryzyka.

3. IP MEN dokonuje przeglądu i aktualizacji Polityki.
4. W przypadku konieczności pilnych zmian do Polityki są one wprowadzane na bieżąco.
5. Każdy pracownik IP MEN zobowiązany jest do zapoznania się z Polityką oraz do jej stosowania.
6. Polityka jest dostępna na stronie internetowej <https://efs.men.gov.pl/>, administrowanej przez IP MEN.

Joanna Mucha
Sekretarz Stanu
/ - podpisano cyfrowo/